

PROBLEMATICA CELEI DE-A 18-A CONFERINȚE A AVOCATURII EUROPENE BERLIN, GERMANIA

06 - 10.11.2018

La data de 9.11.2018 delegația U.N.B.R., compusă din dl. avocat Ioan Chelaru – Vicepreședinte U.N.B.R., dl. avocat Ion Turculeanu – Vicepreședinte U.N.B.R. și dl. avocat Dan Oancea – Membru al Consiliului U.N.B.R. a participat la Conferința Avocaturii Europene, eveniment tradițional organizat anual în luna noiembrie de Uniunea Avocaților din Berlin, componentă a Uniunii Avocaților din Germania (Deutscher Anwaltsverein - DAV), eveniment aflat la a 18-a ediție.

Importanța participării U.N.B.R. la această manifestare este confirmată de utilitatea informațiilor culese an de an de la această Conferință, care la fiecare ediție își propune să abordeze o temă diferită, de interes pentru avocatura continentală, temă cu privire la care toate delegațiile participante sunt solicitate să răspundă în prealabil la un chestionar, urmând ca răspunsurile colectate de organizatori să fie publicate într-o culegere ce este distribuită participanților la Conferință.

Tema Conferinței din acest an a fost „Profesia de avocat – este încă o profesie de vis pentru generațiile următoare?”, titlu tradus din limba engleză (*Lawyer – still a dreamjob for the next generations?*).

Versiunea în limba germană a titlului Conferinței a fost mai percutantă: „Avocatul – model pe cale de a ieși din uz sau profesie de vis?” (*Rechtsanwalt – Auslaufmodell oder Traumberuf?*).

Punctul central al Conferinței, desfășurată la sediul reprezentanței din Berlin a Comisiei Europene, l-a reprezentat prezentarea contribuției avocaților germani la tema Conferinței, realizată de dl. avocat Thomas Krümmel din Berlin, pe care o prezentăm pe larg în continuare, întrucât aspectele degajate din aceasta au format obiectul discuțiilor în cadrul Conferinței:

Evaluarea atractivității profesiei de avocat în Germania a necesitat mai întâi realizarea unei analize a datelor oferite de statistică. În anul 2016 un număr de 27.232 de persoane au început studiile juridice la o universitate de din Germania, cifre asemănătoare fiind valabile și pentru anii precedenți. Aproximativ 1/3 a acestora (7.460 de persoane) au promovat în anul 2016 cel de-a doilea examen de stat, promovare care reprezintă premiza pentru orice profesie juridică clasică (judecător, avocat, procuror). Cu începere din anul 2010 acest număr de absolvenți s-a aflat într-o continuă descreștere. În anul 2013 un număr de 4.583 de

noi avocați au fost autorizați să practice această profesie. Numărul total al avocaților germani, care a avut o tendință de creștere până în anul 2016, a înregistrat pentru prima oară o ușoară scădere în anul 2017. În anul 2017 existau în Germania 163.436 de avocați înregistrați, cu 0,2% mai puțini decât în anul precedent. Dintre aceștia, un procent de 4,5% lucrau în cele 30 mai mari societăți germane de avocatură. Proporția avocaților femei a înregistrat anual, cu începere din anul 2010, o creștere de cca. 0,3%. Prin raportare la numărul populației, există un avocat la circa 500 de cetățeni. Potrivit unei statistici din anul 2012, veniturile anuale brute la început de profesie s-au cifrat în medie la suma de 43.000 Euro; avocații din cabinetele individuale au realizat venituri medii de 28.300 Euro iar cei din societățile de avocatură de 45.200 Euro. Timpul mediu de lucru al unui avocat este de 42,3 ore. 25,7% din avocații intervievați lucrează 50 de ore săptămânal iar 12,8% lucrează mai mult de 60 de ore pe săptămână. Timpul mediu de concediu este de 19,5 zile pe an, mai puțin decât în orice altă profesie liberală. Acest volum de muncă generează anual o cifră medie de afaceri de 244.000 Euro (264.000 Euro în landurile din Vest, față de numai 176.000 Euro în landurile din Est - fosta R.D.G.). Venitul personal anual al avocatului (înainte de deducerea impozitelor, taxelor și contribuțiilor la sistemul de pensii) se ridică în medie la suma de 134.00 Euro (142.000 în Vest, 109.000 în Est, 145.000 Euro bărbații și 88.000 Euro femeile). Titularii de cabinete individuale realizează în medie o cifră anuală de afaceri de 164.000 Euro (183.000 bărbații și 123.000 femeile), ceea ce corespunde unui venit mediu anual pe cabinet de 73.000 Euro (80.000 Euro în Vest și 55.000 în Est). Cât privește satisfacția privind profesia, în anul 2016 70% dintre respondenți au declarat că anul s-a desfășurat conform așteptărilor iar 15% că așteptările lor au fost depășite. Pentru anul 2018, 60,5% au declarat că așteptările lor sub aspect economic s-au realizat iar 30% dintre bărbați și 25% dintre femei au declarat că aceste așteptări au fost depășite. Cu opțiunea lor pentru această profesie s-au declarat mulțumiți 60% dintre respondenți, 23,5% au declarat că sunt mai degrabă mulțumiți iar 17% apreciază „critic” această opțiune.

Aparent, imaginea este una stabilă și pozitivă. În esență, unele valori sunt evident negative, de natură a influența în mod decisiv o persoană în opțiunea sa pentru această profesie. În primul rând, la aproape 30 de ani de la reunificarea Germaniei, persistă diferențe semnificative privitoare la cifra de afaceri și venit în Vestul și în Estul țării. Mai important este faptul că bărbații realizează din activitatea profesională avocațială în mod evident venituri mai mari decât femeile. Diferența semnificativă de venituri, de 24%, între sexe are drept consecință o pensie mult mai redusă a femeilor în raport cu aceea a bărbaților. În al doilea rând, provoacă îngrijorare durata timpului de lucru. Este foarte mare procentul avocaților cu peste 60 de ore de lucru pe săptămână. Consecința este că sfera vieții personale se restrânge dramatic. În aceste condiții, caracterul liberal al profesiei avocatului constă în aceea că el are voie să facă „liber” ceea ce i se impune ca

urmare a presiunii exercitate de către concurență și de către clienții care devin din ce în ce mai pretențioși. Aceste împrejurări sunt în mod evident descurajante pentru cei interesați să îmbrățișeze profesia de avocat.

În Germania, în ultimii 20-25 de ani niciun serviciu de înaltă calificare nu s-a modificat atât de dramatic și fundamental precum profesia de avocat. Cauzele se află în trecut, când avocatul era obișnuit să privească volumul de muncă ca pe o fatalitate și să considere că rezolvarea problemelor profesionale are prioritate absolută asupra sferei private și aceasta într-o asemenea măsură, încât deseori chiar și veniturile realizate din profesie aveau o importanță secundară. Satisfacția atingerii culmilei artei avocațiale reprezenta punctul central și absolut al vieții, care prelua asupra foloaselor economice rezultate. Este evident faptul că de la mijlocul anilor 90 și pînă în zilele noastre piața avocaturii din Germania s-a comercializat într-o manieră dramatică. În aceste condiții, asocierea dintre piața avocaturii și valorile autoimpuse, menționate mai sus, nu a făcut bine avocaților. Foarte mulți au fost aceia care nu au dat curs impulsului de a lucra rațional, economic și cu drămuirea resurselor, ci, dimpotrivă, au înțeles dezvoltarea ca însemnând necesitatea creșterii și mai mult a efortului profesional, expunându-se unei presiuni extreme a muncii și asumându-și noi și noi sarcini profesionale. În aceste împrejurări, mulți avocați cunoscuți și formele lor de exercitare a profesiei nu au făcut față acestei presiuni și au intrat în grave crize personale sau economice.

În ultimii ani a avut însă loc o schimbare remarcabilă de generații și valori. Generația „*Baby-Boomer*” a fost înlocuită, prin mai multe etape intermediare, de către reprezentanții „*Generation Y*” sau „*Milennials*”, persoane care s-au născut în perioada 1980 – 2000, perioadă cu natalitate scăzută, și care au, printre altele, obiceiul de a nu considera fenomene sociale sau profesionale ca fiind subînțelese și care caută să le înțeleagă mai întâi semnificația. Avocaților din această generație nu li se poate impune să accepte că trebuie să lucreze o viață într-un anumit cabinet și, cu atât mai puțin, că modalitatea de a practica avocatura într-o manieră extremă, ca în trecut, este singura modalitate de exercitare a profesiei. Cine caută astăzi să-și îmbroscăteze personalul avocațial în forma de exercitare a profesiei se confruntă în interviul de angajare, de regulă, cu pretenții mari de remunerare, candidații fiind conștienți de faptul că ei reprezintă o resursă limitată pe o piață cu cerere mare. Acești tineri nu au nimic împotriva să muncească, dar doresc ca după ora 17.00 și la sfârșit de săptămână să se poată dedica altor lucruri care sunt, de asemenea, interesante. Odată cu ivirea acestei generații, în rândurile personalului avocațial din formele de exercitare a profesiei au crescut mult disponibilitatea și tendința de schimbare locului de muncă chiar și pentru condiții de muncă și de venit doar cu puțin mai bune. Nu în ultimul rând, acești tineri avocați nu se sfiesc să formuleze pretenții care mai înainte ar fi fost de neconceput, căci nu puține sunt discuțiile la angajare în care subiecte precum pregătirea

continuă și perspectivele profesionale sunt puse într-un plan secund de alte teme, precum funcționarea aparatelor de aer condiționat, oferta de apă și răcoritoare a angajatorului, curățenia lifturilor ori politețea și ținuta personalului. Acestea sunt, desigur, considerații din perspectiva avocaților sau firmelor care angajează tineri avocați, dar ele ilustrează totodată o dificultate cu care se confruntă noii intrați în profesie: faptul că ei vor interacționa cu angajatori și cu colegi care nu consideră ca fiind firești și acceptabile pretenții precum un raport mai bun între muncă și viața personală, o activitate care să aibă cât mai mult sens și o cât mai mare libertate individuală în afara activității avocațiale, așa cum sunt formulate acestea astăzi în mod curent. De curând se constată o schimbare pe piața avocaturii din Germania, în sensul că unor asemenea dorințe ale noilor intrați în profesie li se dă curs în mod voluntar. De aceea, cel care se decide astăzi să îmbrățișeze profesia de avocat trebuie să se înarmeze cu rezistență la conflict și cu flexibilitate.

Comparativ cu anii 90, s-au modificat și scopurile profesionale ale avocaților angajați în societățile avocațiale. Speranța și intenția de a deveni partener în acestea s-au redus semnificativ. Dacă în anii 90 un procent de 58% își declara acest scop, astăzi procentul este de numai 42%. Analizele statistice identifică drept cauză nu numai fenomenul „*Generation Y*”, dar și perspectivele mai reduse de a deveni partener în societățile mai mari. În general, există percepția că perspectiva de a deveni partener și, prin aceasta, aceea de a prelua responsabilitate antreprenorială proprie, și-a pierdut din atractivitate. Mulți avocați pot confirma aceasta prin prisma experienței proprii. „*A deveni partener, cu orice preț*” nu mai este demult un scop urmărit în mod activ de către avocații angajați. Există senzația că la aceasta contribuie uneori faptul că angajamentul antreprenorial semnificativ, pe care trebuie să-l aducă un partener într-o societate avocațială reprezintă un factor demobilizator, aflat cu mult în afara „*zonei de confort*”. La aceasta se adaugă observația că pentru noii intrați în profesie autonomia nu numai că nu este un scop primar, dar este uneori chiar privită ca un factor disturbator. O explicație ar putea-o reprezenta modalitatea în care sunt realizate astăzi studiile juridice în Germania: Se pune accentul în principal pe promovarea rațională a examenelor, în baza unei investiții de efort ușor de gestionat; studiile juridice „*orientative*”, care depășesc sfera strict profesională și care nu întotdeauna sunt implementabile 100% în practică, au trecut în mod evident într-un plan secundar. În consecință, avem în foarte multe cazuri de-a face cu avocați stagiați bine calificați, dar lipsiți în mod evident de autonomie, care au nevoie să fie dirijați și instruiți. Suntem puși, mai mult ca niciodată, în situația de a le indica tinerilor avocați în mod exact ceea ce trebuie să facă. Pentru un tânăr, intrarea în profesia aduce cu sine așadar un potențial semnificativ de dezamăgire și poate de frustrare. Aceasta este de natură să explice și „*dezertările*” în alte activități, precum cele în entități bugetare sau în întreprinderi în calitate de jurisconsult.

Responsabilitatea profesională a avocatului a crescut semnificativ în ultimul timp, această tendință fiind amplificată de creșterea complexității legislației și a raporturilor economice și sociale, precum și a vitezei comunicațiilor. Astăzi, la preluarea unui nou caz, se pune din ce în ce mai mult problema potențialului de responsabilitate profesională pe care acest caz îl implică, dacă asigurarea de răspundere existentă este suficientă și cât de mare este probabilitatea ca noul client să-l țină răspunzător pe avocat pentru orice deviere de la o conduită profesională ideală. Problema se pune cu atât mai mult, cu cât în condițiile comunicațiilor electronice moderne, există tot mai puțin timp pentru ca avocatul să se dedice în liniște unei analize detaliate a cazurilor de care se ocupă. La aceasta se adaugă și tendința clientului de a-i transmite avocatului, de cele mai multe ori prin email, absolut toate documentele și informațiile privind cazul său, relevante sau nu, ordonate sau nu, atenționându-l în același timp asupra urgenței cazului, urgență care de cele mai multe ori este imputabilă însuși clientului. În aceste împrejurări, se impune ca avocatul să facă dovada unei discipline și responsabilități ieșite din comun, pentru a putea face față unei asemenea presiuni și pentru a putea să detecteze, din noianul de date și informații primite, care sunt aspectele generatoare de riscuri semnificative. Chestiunea devine și mai complicată atunci când avocatul este solicitat să analizeze date și documente aflate într-o arhivă virtuală („*data room*”). Este de așteptat ca această tendință de expunere a avocaților sub aspectul răspunderii profesionale să se amplifice în viitor și ar fi onest ca tinerii intrați în profesie să fie atenționați asupra acestei evoluții.

În contextul descris mai sus, este lesne de înțeles de ce a luat amploare Legal Tech și sunt oferite pe piață tot mai multe aplicații informatice, produse digitale, care să preia procesarea măcar a acelor aspecte ale muncii avocatului care sunt standardizabile. Tendința digitalizării în domeniul juridic a devenit însă o obsesie care își ignoră limitele. Aceste limite se află acolo, unde clientul nu are nevoie de un avocat anonim, ascuns în spatele unei interfețe informatice, ci de unul a cărui activitate profesională este conformă valorilor clasice ale profesiei: independența, confidențialitatea, inexistența conflictelor de interese și, mai ales, capacitatea și disponibilitatea de a trata cauza unui client într-o manieră individuală, eficientă, flexibilă și creatoare. Nimeni nu poate nega avantajele digitalizării, dar cine intră astăzi în profesia de avocat trebuie să fie conștient de faptul că această profesie presupune, în esența ei, o muncă desfășurată într-un mediu „*nevirtual*”, în folosul unor clienți reali, vizibili și de cele mai multe ori complicați, care nu pot fi înlăturați prin apăsarea butonului „*Cancel*”.

Profesia de avocat este una de vis numai pentru un entuziast. Acest tip de om a existat dintotdeauna și va continua să existe și este indiscutabil că profesia ar avea nevoie de tot mai mulți avocați de acest gen. Toți ceilalți trebuie însă să știe că nu ar trebui să viseze, pentru că ar sosi momentul trezirii iar aceasta ar fi una brutală. Activitatea avocatului este astăzi, mai mult ca niciodată, una solicitantă, costisitoare și conflictuală, care implică o prudență permanentă, evaluare și decizie, care presupune disciplină și nu procură garanții de satisfacție, cu perspective economice extrem de variabile. Cine îmbrățișează astăzi această profesie, trebuie să fie conștient că este una expusă pericolelor, că în activitatea cotidiană aproape nimic nu este de la sine înțeles sau se întâmplă așa cum ar dori. De aceea, mai mult decât în cazul altor activități liberale, cea a avocatului permite în foarte mică măsură visarea; dimpotrivă, ea presupune o atenție perpetuă, alături de rezistența la durere și la efort.

Pe de altă parte, cu certitudine avocatul nu este nici un model pe cale de a ieși din uz. Nu există nici un argument sau indiciu pentru care să se poată afirma că în vreun viitor apropiat avocații nu ar mai fi necesari. Un stat democratic nu a fost și nu este de conceput fără avocați.

Sigur este numai ceea ce ar trebui spus oricărei persoane, care întreabă ce ar însemna alegerea profesiei de avocat: Trebuie să-ți dorești cu adevărat acest lucru.

✘ ✘ ✘

Participanții la Conferință au dezbătut, prin luări de cuvânt, pe parcursul a trei ore, aspectele legate de tema acesteia, inclusiv prin raportare la aspectele prezentate în contribuția avocaților germani și care au relevat experiențe similare cu care profesia de avocat s-a confruntat și în alte state europene.

Conferința a beneficiat și de intervenția delegatului reprezentanței Comisiei Europene de la Berlin, gazda Conferinței, care a realizat o trecere în revistă a proiectelor legislative europene cu incidență în profesia de avocat.

Dan Oancea
Avocat
Consilier UNBR